

Mayte Uceda

MAJSTER CUKRU

Mayte Uceda

MAJSTER CUKRU

Preložila Eva Reichwalderová

MAYTE UCEDA
El maestro de azúcar

Copyright © 2024 by Mayte Uceda
All rights reserved.

By agreement with Pontas Literary & Film Agency & Corto Literary Agency

Translation © 2026 by Eva Reichwalderová

Cover design © Planeta Arte & Diseño

Cover illustration © Miriam Bauer

Author's picture © Luis Ángel Marqués

Endpapers design © Planeta Arte & Diseño

Endpapers © Album; © Library of Congress, Geography and map division

Slovak edition © 2026 by IKAR, a.s.

ISBN 978-80-575-0853-3

Venujem svojim rodičom za šťastné detstvo, hudbu a knihy.

Enolovi, lebo ťa mám veľmi rada.

*A Luisovi Ángelovi za to,
že mi uprostred búrok svieti na cestu.*

Milovaný si len tam, kde si môžeš dovoliť byť zraniteľný.

THEODOR W. ADORNO

Aj ryby začnú premýšľať, keď sa ocitnú v pasci.

AFRICKÉ PRÍSLOVIE

PROLÓG

Santa Clara, Kuba august 1986

Poviem ti jednu veľkú pravdu: všetci raz boli mladí, no sú aj takí, čo zostarli skôr, než stihli dospieť.

Pred desiatkami rokov tieto slová vyslovila Ma Petronia nad drevenou miskou presiaknutou teplou kuracou krvou. Stará Afričanka, cez deň kresťanka, v noci oddaná rituálom vúdú, veštila budúcnosť a liečila ľudí v kreolských robotníckych barakoch na haciende Dos hermanos. Spávala v tmavej chatrči s magickou doskou v náručí, ktorá jej slúžila ako orákulum.

Prešlo deväťdesiat rokov a jej slová mi konečne dávajú zmysel; stará som už pridlho, a predsa verím, že stále kvitnem. Aj to patrí k dlhovekosti: čím dlhšie žijem, tým krajší sa mi život zdá.

Do predsieni vchádzam opretá o rameno svojej pravnučky Luz Diviny. Svoje meno neznáša odvtedy, čo podľahla mystike revolúcie. Ja jej hovorím Ludi. Ona uprednostňuje Luz. Lenže zabúda, že v mojom veku je ľahšie zomrieť na zapálený záder, než sa odnaučiť od starého zvyku.

V predsieni na mňa čaká mladý muž, stojí nehybne. V pravej ruke drží diktafón a v ľavej noviny. Na chrbte má ruksak. Stačí mi jediný pohľad a viem presne, nad čím premýšľa: pochybuje, či ešte dokážem viesť rozhovor. Ja zasa pochybujem, či by prežil detstvo bez očkovania a bez penicilínu. Ľudia už na také veci nemyslia, ale pravda je, že kedysi, keď som bola v plnej sile, život sa s nami nemaznal a jednu pohromu striedala druhá.

Mladík na mňa vytreští oči. Hľadá na mňa, akoby som bola storočná korytnačka vystrkujúca nos z panciera. Premeriavam si

ho. Černoch. Strednej postavy. Chudý. Sivé nohavice. Biela košeľa. Vyzerá ako chlapec na nedeľnej omši.

Môj konečný ortieľ znie, že na dyzentériu by zomrel ešte pred piatymi narodeninami.

Všimnem si, že Ludi sa naňho usmieva. Potom sa pozrie na mňa. Predstaví ma mladíkovi, ako keby som bola vzácny klenot ukrytý v truhlici. Neusmejem sa. Úsmev si treba zaslúžiť. K tomuto pravidlu som dospela vekom; unavuje ma predstierať milotu voči ľuďom, ktorí v živote neprejavili ani štipku zdvorilosti, a o tomto holobriadkovi zatiaľ nič neviem.

Podľa novín, ktoré zvieram v ruke, usudzujem, že jeho návšteva súvisí so včerajším článkom. Jeden novinár sa rozhodol vyhľadať najstarších ľudí v Santa Clare, a tak sa moja podobizeň objavila na titulnej strane spolu s ďalšími dvoma mužmi, ktorí sú ešte starší než ja. Sme trojica žijúcich pozostatkov inej epochy s pohľadom storočnej korytnačky.

Quintín Moller má stoštyri rokov. Manuel Luna čoskoro oslávi stotri. Vlani v júli, presne v Deň národnej vzbury, som sfúkla jedinou sviečku symbolizujúcu radosť a strasť stodvaročnej ženy. Som teda najmladšia z trojice a prisahám, že už ani neviem, aké to je byť mladšia než niekto iný.

Pod mojou fotografiou v novinách stojí: „María Grimaniová vykonávala lekársku prax v Nemocnici San Juan de Dios v Santa Clare viac ako dvadsať rokov.“ Píše sa tam aj to, že som bola prvou ženou lekárkou v krajine, čo však nie je celkom presné.

Naznačím mladíkovi, aby sa usadil do prúteného kresla v predsieni. Je to príjemný kútik s výhľadom do ulice. Steny sú obložené bielymi kachličkami, na ktorých sa vynímajú modré arabesky. Atmosféru dotvárajú tropické rastliny s obrovskými listami rozmiestnené vo všetkých štyroch kútoch miestnosti. Už cítiť poludňajšie teplo, a tak požiadam Ludi, aby nám na osvieženie priniesla džbán vody s prírodnou citrónovou šťavou, s poriadnou dávkou rumu, drveným ľadom a lístkami mäty.

Keď zostaneme sami, mladík sa predstaví.

„Volám sa Esteban Martín. Veľmi ma teší, že vás spoznávam, seňora María. Ako sa dnes máte?“

„Pýtate sa to preto, že som stará?“

„Nie, seňora. Teda... vlastne áno.“

Jeho úprimnosť ma pobavila a neubránila som sa úsmevu, tento si zaslúžil.

„Mám sa dobre, ďakujem. Myslím, že dnes ešte neumriem, takže sa nemusíte obávať, že vás tu vylakám na smrť. Vraj ste sa so mnou chceli stretnúť. Nech sa páči, počúvam.“

„Som študent. Spolupracujem na jednom univerzitnom výskume. Týka sa... týka sa obdobia otroctva; píšem o podmienkach, v akých žili robotníci v chatrčiach pri cukrovaroch a...“

„Doparoma, myslela som si, že vás zaujíma moja lekárska kariéra. Hneď mi bolo jasné, že vám ešte mlieko tečie po brade.“

Napriek tomu, že má tmavú pleť, vidno, ako sa mu krv prudko nahrnula do tváre.

„No, môžeme hovoriť aj o tom. Predpokladám, že to ženy v tých časoch mali ťažké...“

„Vraj ťažké...“ Zaviazem si pevnejšie šatku okolo krku. „Naozaj si to myslíte?“

„Neprekáža vám, ak si zapnem diktafón? Nechcem prísť o nič z toho, čo povieť.“

„Zapnite si, čo len chcete.“ Kým nastavuje prístroj a ukladá ho na okrúhly stolík medzi nami, využijem príležitosť: „Môžem sa vás niečo opýtať, chlapče? Len tak zo zvedavosti.“

„Nech sa páči. A volajte ma Esteban.“

„Ako chceš. Máš veľmi pekné meno. Keby sa mi bol narodil chlapec, dala by som mu meno Esteban iba preto, aby som ho mohla volať Estebita. Je to veľmi milá zdobnenina, čo povieš? Lenže narodilo sa mi dievča.“

„Nikdy som nad tým nerozmýšľal.“

„Samozrejme, že nie. Mladí majú cítiť, nie priveľa premýšľať, inak by život nestál za nič. Mladosť je magická. Srdce búši ako splašené a človek je presvedčený, že je neporazitelný.“

Na chvíľu zmlknem. Keď chcem pokračovať v začatom rozhovore, zrazu neviem, kde som skončila.

„Chceli ste sa ma na niečo opýtať,“ pripomenie mi Esteban. V jeho hlase zachytím náznak sklamania, zrejme si myslí, že mi už neslúži pamäť.

„Niečo som sa chcela opýtať, áno... Zaujímalo ma, ako funguje hlava mojim dvom rovesníkom. Mám na mysli Quintínovi a Manuelovi.“

Mladík sa zamyslí a potom odpovie: „Nie je to bohviečo, seňora.“

„Takže najprv si bol za nimi a až potom si prišiel za mnou.“

Na okamih zaváha.

„Prekáža vám to?“

„Znamená to, že si dal prednosť ich rozprávaniu; akoby spomienky ženy neboli dôležité, akoby boli menej pravdivé. Myslíš si, že moje zážitky sú v porovnaní s tým, čo prežili oni, nepodstatné, je to tak?“

Vidím, ako sa mu v krku pohol ohryzok. Pozrie sa na mňa a prehltnie slinu.

„Chcete, aby som odišiel?“

„Nedramatizuj. Len neznášam podobné predsudky.“ Nakloním sa k nemu a prehovorím dôvernejším tónom: „Ale rada ti dokážem, že sa mylíš.“

Na mladíkovi badať úľavu a jeho výraz sa zmení. Pohodlne sa uvelebí v kresle práve vo chvíli, keď Ludi prichádza s táckou, na ktorej nesie dva poháre a džbán limonády.

„Mám zostať s vami, prababi?“ spýta sa, keď položí tácku na stôl.

„Nie, moja, netreba, ale povedz Cayite, nech na obed prestrie o jeden tanier navyše. S týmto mladým mužom si máme veľa čo povedať a obávam sa, že to potrvá dlhšie.“ Obrátim sa k nemu. „Dal by si si s nami obed?“

„Nerád by som rušil.“

„Nebudete rušiť,“ zašteboce Ludi ako sláviček a venuje mu sladký pohľad.

„V tom prípade prijímam.“

Ludi s príliš natupírovanými vlasmi odchádza hojdavým krokom. Esteban ju vyprevádza pohľadom až k dverám a neprestáva sa usmievať. V očiach sa mu zaleskne túžba po tom, čo ešte nemá, svetielko nádeje na to, čo by raz mohlo prísť, alebo sa možno nikdy nestane. Tajomná záhada, ktorá definuje budúcnosť.

Nenápadne ich sledujem. Ludi sa ešte otočí, aby sa uistila, že ju Esteban sleduje, a žujúc žuvačku mu venuje ďalší vyzývavý úsmev. Povzdychnem si. Sú približne v rovnakom veku.

Z ulice nám do predsiene prúdi čerstvý vzduch. Prináša so sebou ovocné vône, ktoré sa miešajú s výfukovými plynmi áut a motoriek. Kedysi ulice voňali ovocím, konským trusom a potom. Dnes už nepočuť kľopot kopýt zvierat ťahajúcich kočiare a povozy, a ani ľudia už nevoňajú človečinou. Je to zvláštne, lebo sme jediný živočíšny druh, ktorému prekáža vlastný pach.

Esteban nalieva limonádu. Zvonku doliehajú hlasy okoloidúcich, hluk motorov a pokriky predavača máng, ktorý sa prechádza neďaleko.

„Mangá, čerstvé mangá! Sem sa! Mám ich zrelé, sladké, skvelé!“

Napijem sa limonády a potichu hromžím na Ludi, lebo do nej dala málo rumu. Esteban sa na mňa nechápavo pozerie.

„Ak má byť limonáda naozaj dobrá, potrebuje poriadnu dávku rumu,“ vysvetlím mu. „Moja pravnučka je priveľmi opatrná. Bojí sa, že by to mohla byť pre smrť zámienka vziať si ma hneď po prvom dúšku. Lenže zubatá je tvrdohlavý lovec: keď nemá psov, chodí poľovať s mačkami. Môžem ti niečo poradiť?“

„Áno, samozrejme,“ odpovie. Nakloní sa dopredu, oprie predlaktia o stehná a pozorne počúva.

„Ak sa dožiješ takého veku ako ja, nedovoľ, aby ti život riadili iní. S pribúdajúcimi rokmi, je jedno, či máš sto alebo stotri, ti bude záležať iba na tom, aby si zomrel šťastný, doparoma. Rum potrebujem, lebo mi vracia pamäť. Posadí ju ku mne ako starú kamarátku, aby sme si mohli pohovoriť. No dobre, pokračujme. O čom sme to hovorili?“

„O vašich štúdiách. Povedal som, že to v tom čase muselo byť náročné.“

Znova sa na neho usmejem. Všíma si detaily a nič človeka nevystihuje viac než schopnosť naladiť sa na partnera v rozhovore.

„Samozrejme, že to bolo ťažké, ale moje odhodlanie bolo silnejšie než posmešky a ľahostajnosť. Vyštudovala som medicínu bez toho, aby som sa na univerzite čo i len dotkla mŕtveho tela. Počuješ dobre. Zakázali mi praktické cvičenia v márnici. A aby toho nebolo málo, ako inak, nesmela som sa dívať ani na nahé telá živých pacientov. Keď som sa potom s diplomom vo vrecku vrátila do Santa Clary a otvorila si ordináciu, neprišiel nikto. Celý rok som sedela za stolom a sledovala, ako muchy serú na môj zarámovaný diplom.“

„Chápem. Muselo to byť veľmi frustrujúce.“

„Aj bolo. Až kým jedného dňa nezačala suseda rodiť. Bol to jeden z takých pôrodov, ktoré neznesú odklad, a tak poslali po mňa. Odvtedy som sa nezastavila, hoci ma spočiatku považovali iba za *vyberačku* detí. Päť rokov som privádzala na svet jedného novorodenca za druhým a postupne ma začali brať vážne. Musím však dodať, že to bolo skôr z nutnosti než z presvedčenia. Mohli mi totiž platiť podľa svojich možností. Boli to zložité časy. Ľudia robili iba to, čo bolo nevyhnutné... Lekárske špecializácie vtedy nejestvovali, ale ak mal človek guráž, postupne sa stal odborníkom na všetko. Keď som sa učila pitvať, najťažšie bolo otvoriť prvé telo. Chcelo to poriadnu dávku odvahy, ale potom to už išlo hladko.“

„A potom ste začali pracovať v Nemocnici San Juan de Dios.“

„Chlapče, práve si ma pripravil o pätnásť rokov života, ale odpúšťam ti, lebo ma počúvaš a tváriš sa, že ťa to zaujíma. V zásade máš pravdu. V nemocnici som pracovala ako gynekologička. Nechcem ťa zbytočne oberať o čas svojimi pletkami. Teba zaujíma to, čo sa odohralo dávno predtým, ešte pred nevyhnutnou kubánskou vojnou za nezávislosť, alebo sa mýlim?“

„Nie, seňora, nemýlite sa. Rád by som vedel, ako sa vtedy na haciendach žilo. Vaša pravnučka mi prezradila, že ste vyrastali na haciende Dos hermanos. Viem, že v tom čase už otroctvo

neexistovalo, no od jeho zrušenia uplynulo len pár rokov. V knihách sa píše, že zmeny prichádzali veľmi pomaly, najmä vo vzťahoch medzi bývalými pánmi a otrokmi. Čítal som, že mnohí otroci nevedeli, čo si so slobodou počať, akoby ani nevedeli byť slobodní.“

Esteban rozpráva zanietené. Uvedomujem si, ako veľmi sa chce učiť. Som dojatá. V duchu premýšľam, ku ktorému z etník, ktoré som kedysi poznala, by mohol patriť. V cukrovaroch sa jednotlivé komunity odlišovali najmä podľa pôvodu: Mondongovia, Karabalovia, Zapovia, Mandingovia, Kongovia... Kto vie, či vôbec pozná svoje korene.

„Je to pravda. Mnohí netušili, čo so slobodou. Ako by aj mohli, keď slobodní nikdy predtým neboli? Pamätali si ju len tí najstarší, rodení Afričania. So slzami v očiach spomínali na africký vzduch, ktorý kedysi dýchali ako slobodní ľudia. Ostatní sa s novou situáciou vyrovnávali rôzne. Niektorí sa ako otroci narodili a nedokázali zrazu vziať život do vlastných rúk. Iní utiekli do hôr, žili v jaskyniach, lovili a kradli, aby prežili. Boli slobodní svojím spôsobom. Hovorili im čierni vzbúrenci, *cimarróni*.“

Esteban je mojou odpoveďou nadšený. Z jeho výrazu čítam, že našiel presne to, čo hľadal, niečo živé, čo sa vymyká chladným historickým archívom. Objavil živú históriu zapísanú vo vráskach storočnej stareny s pamäťou slona. V tejto fáze života mu môžem ponúknuť len jediné: krv, srdce a vnútornosti príbehu.

Je šťastím celý bez seba.

„Môžeme začať od začiatku?“ spýta sa. „Porozprávajte mi všetko, na čo si spomeniete, a nešetríte detailmi, prosím.“

„To bude najlepšie,“ odpoviem, „lebo tento príbeh sa nezačína na našom ostrove, ale v ďalekom Španielsku, ktoré vtedy bojovalo o posledný klenot svojho rozpadajúceho sa impéria. Najväčší antilský poklad, táto krásna krajina, ktorá zakrýva rany minulosti tancom, santeriou aj novými revolúciami, ktoré v skutočnosti nič nemenia.“

Esteban sa zamračí.

„Ach, nezazerať tak na mňa,“ dodám. „Hovorím len to, čo si myslím. Ak to nechceš počúvať, pokojne odíď. Pravdu treba hľadať,

je dôležitejšia než ideológia. Pravda zostáva, zatiaľ čo ideológie sa menia. Dnes ľudia umierajú za niečo, čo o päťdesiat rokov nebude znamenať nič. Dost' hlúpy dôvod, prečo prísť o život, nemyslíš?“

Okolo nás sa rozhostilo ticho. Doprajem si dúšok limonády a Esteban urobí to isté. Príbeh utkaný z hlasov, ktoré sa mi ozývajú v hlave, pomaly dostáva jasnejšie obrysy. Najprv pocítim zimu prichádzajúcu zo severu. Potom slaný morský vánok, čo sa preháňa po palube lode plviacej sa nekonečným oceánom. Na ceste do minulosti sa ozývajú parné stroje cukrovaru. Vo vzduchu sa mieša vôňa melasy, bahna a hnoja. Po rozľahlom priestranstve okolo cukrovaru cválajú jazdci. Zvuk afrických bubnov a spevov stúpa k tropickému nebu v nádeji, že ich vietor odnesie späť do domovov predkov. Z kreolských barakov sa ozve plač ohlasujúci nový život.

Je to dievčatko.

Prišlo na svet, aby znášalo rozmary mužov.

Otvorím oči a zahľadím sa na Estebana. V mysli sa mi vynárajú samé ženské tváre.

1. KAPITOLA

Colombres. Sever Španielska apríl 1894

Vážený otec Galo, potrebujeme manželku pre cukrovárskeho majstra. Prosím Vás, keď ju nájdete, pošlite nám jej portrét. Všetky výdavky Vám uhradím, hneď ako pricestujem do Španielska, čo, ak Boh dá, bude koncom roka. Pri výbere prihliadajte na drsné tropické podnebie, ktoré ju tu čaká, a preto hľadajte zdravú mladú ženu s lesklými vlasmi a pevnými nechtami. Mimoriadnu pozornosť venujte zubom, pretože je všeobecne známe, že cez pokazené zuby prenikajú do tela choroby.

Rada by som zdôraznila, že práca cukrovárskeho majstra je na haciende nenahraditeľná. Jeho úlohou je dohliadať na výrobu čo najkvalitnejšieho cukru. Čistotu výsledného kryštálu posudzuje zmyslami: čuchom, hmatom i sluchom. Ovláda celý rad osobitých postupov a rituálov, bez ktorých by chod cukrovaru nebol možný. Nezdá sa Vám to obdivuhodné?

Dom Víctora Grimaniho, tak sa volá náš majster, patrí na haciende k najhonosnejším a obklopuje ho krásna záhrada. Má k dispozícii aj niekoľko domácich sluhov, preto verím, že sa Vám podarí nájsť mladú ženu hodnú postavenia manželky cukrovárskeho majstra.

To je nateraz všetko, čakám na Vašu odpoveď.

FRISIA NORIEGOVÁ
Dos hermanos marec 1894

Na otca Gala doľahla váha svetských starostí a premohol ho popoludňajší spánok. Po dvadsiatich minútach duchovnej letargie sa prebral. Ležal s hlavou na stole, s plným bruchom a pohárom vína po boku. Len čo s námahou rozlepil oči, prvé, čo uvidel, bol list od Frisie Noriegovej, ktorý zvieral v ruke.

„Bože, pomôž mi,“ prosil a zvädzal vnútorný boj s nechutou pustiť sa do práce tak skoro popoludní aj so strachom, že by sa z pazúrov lenivosti, zdroja všetkých nerestí a hriechov, už nikdy nevymanil.

Položil list na stôl, vstal a nemotorne sa ponáťahoval. Keď sa mu telo opäť podriadilo a všetko sa vrátilo na svoje miesto, pristúpil k príborníku a nalial si pohárik likéru, ktorý považoval za spoľahlivý prostriedok na udržanie správnej telesnej teploty aj účinnú ochranu pred vnútorným rozkladom.

S pohárom v ruke premýšľal o rozsiahlych cukrových plantážach a veľkých cukrovaroch na vzdialenom ostrove Kuba, ktoré v uplynulých desaťročiach urobili boháčov z mnohých synov prisťahovalcov. Jedným z nich bol aj don Pedro Villar, manžel Frisie Noriegovej, majiteľ haciendy Dos hermanos v španielskej zámorskej kolónii.

Pre vojami zničenú a riedko osídlenú krajinu so zastaranými pestovateľskými systémami bola jedinou cestou k prosperite politika podporujúca emigráciu do zámoria. Španielske námestia opúšťali dospievajúci, osamelí a znechutení chlapci. Odchádzali v ranom veku, aby sa vyhli povinnej vojenskej službe, ktorá už viac ako desaťrocie menila osudy mladých ľudí. Otec Galo spovedal a požehnával odchádzajúcich priamo na námestí, vedľa dostavníka, ktorý ich mal odviezť na železničnú stanicu alebo do najbližšieho prístavu. V ruke ošúchaný kufor, na pleci batoh a v srdci žiaľ. Po niekoľkých rokoch, keď z chlapcov vyrástli muži a zatúžili po rodine, vracali sa do rodných dedín hľadať si manželku.

Kňaz pri tom opäť nemohol chýbať, no bolo čoraz ťažšie nájsť dievčatá ochotné vydať sa za neznámych mužov.

Otec Galo si spomenul na Mar Altamirovú, dcéru lekára z Colombres, vzdelanú, elegantnú mladú dámu, ktorá, hoci mala už

takmer tridsať rokov, bola stále slobodná. Doktor Justino Altamira mu raz povedal, že keby sa Mar narodila ako muž, bol by z nej výborný lekár. Pomáhala mu podávať klystíry, dobrotivý Bože, odoberala vzorky vykašľaných hlienov, ošetrovala infikované rany, naprávala zlomeniny a uľavovala pacientom pri kolikách. V dedine sa dokonca povrávalo, že raz požiadala mladíka z hlavného mesta, vystrojeného ako francúzsky dandy, aby jej ukázal jazyk, lebo chcela zistiť, aká choroba ho trápi.

Kňaz si povzdychol. Odhliadnuc od všetkého, čo nehralo v jej prospech, seňorita Mar bola vysoká, štíhla a mala dobré spôsoby. Reči, ktoré ju vykresľovali ako mužatku, nebral príliš vážne, v dedinách sa podobné historky rozšíria o hocikom. A ktovie, keby mala po svojom boku cukrovárskeho majstra, možno by v nej prebudil sladkú nežnosť, ktorú muži tak obdivujú.

Dona Gala vlastný vtip pobavil, no usúdil, že za pokus to stojí, a rozhodol sa, že na druhý deň zájde za doktorom s návrhom na sobáš.

2. KAPITOLA

Doktor Altamira býval v jednoduchom kamennom dome s dreveným gánkom a zábradlím s vyrezávanými stĺpikmi. Otec Galo bol pyšný, že doktora môže považovať za dobrého známeho, hoci bol liberál a pokrokový ateista. Doktorova manželka, doña Ana Martínezová, bola pre dedinčanov z Colombres tiež niečo ako *lekárka*. V záhrade pestovala liečivé rastliny a rozdávala ich pacientom, ktorí si nemohli dovoliť predpísaný sirup z lekárne. Justino z toho nebol nadšený, pretože niektorí ľudia, a nebolo ich málo, sa potom jeho ordinácii zámerne vyhýbali. Radšej požiadali o bylinky na zmierenie bolestí jeho ženu, len aby nemuseli siahať do vrečka. Doktor však svoju Anu nadovšetko miloval, a tak jej počínanie toleroval.

Doktorova manželka bola hrdá na každé zo svojich detí. Obaja synovia zasvätili život vede a ako špecialisti na chronické a „tajné“ choroby pracovali v meste Gijón. Jediná dcéra vyrastala uprostred rodičovských rozhovorov o dielach Concepción Arenalovej či Emilie Pardovej Bazánovej a majstrovsky pichala injekcie. Svojím spôsobom boli ako rodina šťastní, hoci Ana nosila v srdci žiaľ, ktorý sa nedal vyliečiť. Mala tri deti, ale porodila štyrikrát.

Pred železnou bráničkou vedúcou do záhradky si otec Galo spomenul na dávny rozhovor s doňou Anou: „Prestaňte dcére čítať knihy od Pardovej Bazánovej, nie sú pre dievča vhodné,“ radil jej. Ona však odvetila: „Viete, že existujú ženy cestovateľky, ktoré žijú v džungli a večerajú s opicami?“ On na to: „Opice, svätý Bože!“

Preto sa teraz kňaz obával, že jeho návrh nebude v doktorovej rodine prijatý s nadšením. Vzdychol, upravil si čiapku a zaklopal klopadlom. Po chvíli mu prišla otvoriť slúžka Basilia.

„Dobré ráno, Basi. Sú páni doma?“

„Dobré ráno, don Galo. Doktor odišiel do dediny vyšetriť notára. Vyzerá to na zlomeninu, ale myslím, že sa uňho dlho nezdrží. O chvíľu bude späť, počkáte?“

Otec Galo prikývol. Basi ho pozvala dnu a ponúkla mu miesto na lavici v priestrannej čakárni pred doktorovou ordináciou.

„Ako sa máš, dcéra moja?“

Slúžka pokrčila plecami.

„Ako vždy, otče.“

„Môžeš sa prísť ku mne kedykoľvek vyspovedať, lebo ako dobre vieš, ak sa zlé myšlienky včas nezastavia, nakoniec ovládnu celé telo.“

„Aké zlé myšlienky by som už ja mohla mať, don Galo?“

„Nenáviš, dcéra moja, nenáviš. Je to hriech, ktorého sa len tak ľahko nezbavíš.“

„Po toľkých rokoch už žiadnu nenávisť necítim.“

„To som rád a teším sa s tebou. Pán ťa priviedol na správnu cestu.“

„Keď myslíte...“

Tón jej hlasu kňaza znepokojil, a tak sa radšej odmlčal.

„Idem zavolať pani domu.“

Basi odkráčala so svojím typickým skleslým výrazom. Kňaz ju sledoval pohľadom a uvažoval, koľko si už táto chudobná žena vytrpela, odkedy sa Diego Camblor, jej manžel a pôvodca všetkých jej nešťastí, rozhodol odísť na haciendu dona Pedra Villara. Pred cestou na Kubu jej slúbil, že ju čoskoro vezme so sebou, no čas plynul a z ostrova neprichádzali nijaké správy. V dedine sa vtedy šepkalo, že Diego Camblor odišiel preto, lebo mu nemohla dať deti a on sa s tým nevedel zmieriť.

Dva roky po jeho odchode, keď si Basi už myslela, že Diego nie je medzi živými, dostala od neho list, v ktorom jej oznámil, že domov sa nevráti:

Našiel som si inú ženu. Nie preto, že ťa nemilujem. Milujem ťa, no dobre vieš, že som vždy túžil po dieťati a tvoje lono je Bohom zabudnuté, vyschnuté ako studňa bez vody.

Odvtedy sa Basi obliekala do čierneho a držala prísny smútok. Susedom tvrdila, že jej manžel zomrel, hoci všetci vedeli, že to nie je pravda.

V tom čase akoby začala trpieť všetkými chorobami sveta. Zlomilo ju to. Ostala sama, opustená, s podlomeným zdravím a bez prostriedkov. Don Galo jej vybavil prácu slúžky v dome doktora Altamiru, a tak naraz zmiernil obe trápenia, ktoré ju sužovali: chatrné zdravie a bieda. Doktor Justino liečil svoju novú slúžku na celý rad neduhov: bolesti uší, bolesti hlavy, bolesti kostí, bolesti pečene, slabosť ducha, slabosť svalov, hnačky a rôzne hysterické stavy a záchvaty. Na všetko však predpisoval rovnaký liek. Základ tvorilo víno z Malagy, do ktorého primiešal dve unce ópia, jednu uncu šafranu a jednu drachmu škorice a klinčekov. Týmto nápojom udržiaval jej zdravotný stav v prijateľných medziach, presvedčený o tom, že všetky jej choroby majú rovnaký tropický pôvod: Diego Camblor.

„Zavesili ste mi na krk hotovú pohromu, otče,“ poťažoval sa mu vtedy lekár. „To skôr ja slúžim jej než ona mne.“

Keď sa vo dverách objavila pani Ana, kňaz sa postavil. Po krátkom zvítaní vstúpil do domu doktor Justino s aktovkou v ruke a hneď za ním Mar. Všetci štyria si sadli k okrúhlemu stolu v knižnici, na ktorom ležalo niekoľko lekárskeho kníh, a kňaz im porozprával o liste z haciendy Dos Hermanos.

„A keďže Mar je ešte slobodná... napadla mi ako prvá. Z listu je zrejmé, že cukrovársky majster má v cukrovare významné postavenie. Nie je to len taký obyčajný robotník, má dobrý plat a nemalé majetkové výsady. Je to, ako sa hovorí, dobrá partia.“

Doña Ana sa obrátila k dcére. Mala zamračené čelo a pohľad upierala na chrbát knihy zaliaty rannými lúčmi slnka. Doktor Justino si zamyslene hladil bradu. Keďže nikto z trojice na návrh nereagoval, kňaz strčil ruku do vrečka sutany, z obálky vytiahol majstrov portrét a chystal sa ho podať Mar.

„Neobťažujte sa, don Galo,“ povedala a odmietavo kývla rukou. „Nemám v úmysle opustiť rodinu. Nedáva to žiadny zmysel,

veď keby som sa vydala, nemohla by som pomáhať otcovi v ordinácii. A tam som šťastná.“

„Dcéčka,“ ozval sa doktor, „možno by si si to ešte mohla premyslieť. Čo sa stane, keď raz odídem do dôchodku?“

„Neviem, otec, ale možno vtedy už budú môcť študovať na univerzite aj ženy.“

„Kiežby ťa Pán Boh vyslyšal,“ povzdychla si doňa Ana. „Nepripadá vám absurdné, že táto krajina už šesť storočí zakladá a zveľaďuje univerzity, aby ich mohla navštevovať len polovica obyvateľstva? A nie je ešte absurdnejšie, že ak by sa žena chcela zapísať do školy, potrebuje na to výnimku, ktorú jej musí udeliť samotná vláda? Ktorá rodina si môže dovoliť postaviť sa vládě, aby ich dcéry získali vzdelanie?“

Mar položila ruku matke na rameno, aby ju upokojila, lebo vedela, že táto nespravodlivosť ju hnevá rovnako ako ju samu.

„V každom prípade,“ dodala doňa Ana už pokojnejšie, „ďakujeme vám, že ste k nám merali cestu. Ak vám to pomôže, sľubujem, že sa o tom ešte porozprávame. Mar vám dá konečnú odpoveď o pár dní, súhlasíte?“

Otec Galo sa postavil.

„Ďakujem, doňa Ana, som rád, že to ešte preberiete. Úprimne verím, že je to pre vašu dcéru dobrá príležitosť, inak by som neprišiel.“

„A my vám ďakujeme, že na nás myslíte.“

Vyšli z knižnice, srdečne sa rozlúčili a Basi odprevadila kňaza až k dverám. Pred odchodom sa jej kňaz prihovoral:

„Pamätaj na to, čo som ti povedal o nenávisti, dcéra moja. Len čo pocítiš, že ťa pokúša, príď za mnou.“

Otec Galo odkráčal skôr, ako slúžka stihla odpovedať. Odišiel sklamaný a zamyslený. Altamirovci mu síce sľúbili, že o ponuke popremýšľajú, ale v Marinom pohľade vyčítal pevné rozhodnutie a bolo zrejmé, že o svojom osude chce rozhodnúť sama.

Mar sa za ním zastavila až nasledujúcu nedeľu po omši a potvrdila jeho obavy: návrh odmietla.